Työ ja turva -osasto/EK/ea

26.4.2021

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

HE 42/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta. Esityksessä ehdotetaan, että luonnontuotekeruualan toimijan tulisi olla luotettava. Luonnontuote-keruualan toimijalla tarkoitettaisiin sitä, joka viisumia haettaessa kutsuu ulkomaalaisen maahan sekä sitä, joka ei ole kutsunut kerääjää maahan, mutta joka itse tai jonka lukuun muu taho järjestää kerääjälle majoituksen, keruuvälineet ja -varusteet tai ajoneuvot pääasiallisena tarkoituksenaan saada ostetuksi kerääjältä tämän keräämiä luonnontuotteita.

SAK pitää hyvin tärkeänä esitystä luonnontuotekeruualan toimijoiden taloudellisen luotettavuuden ja hyvän velvoitteidenhoidon vaatimuksesta. Esityksellä on erityistä merkitystä luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten työntekijöiden oikeusturvalle. Koska ulkomaalaiset luonnontuotteiden kerääjät ovat käytännössä monella tavalla sidoksissa luonnontuotekeruualan toimijaan, on tärkeää, että toimija on luotettava ja siten pystyy vastaamaan velvoitteistaan kerääjiä kohtaan. Erityisen tärkeää on, että toimija pystyy maksamaan kerääjän ansiot ajallaan ja täysimääräisesti. Muutos olisi myös tehokas keino parantaa alan toimijoiden toimintaedellytyksiä. Taloudellisen luotettavuuden vaatiminen kaikilta luonnontuotekeruualan toimijoilta vähentäisi kilpailun vääristymistä ja parantaisi siten asianmukaisesti toimivien alan toimijoiden toimintaedellytyksiä.

SAK kannattaa esitystä, jonka mukaan päätöksen luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuudesta tekisi työ- ja elinkeinotoimisto viranomaisten rekistereistä saatujen tietojen, muun muassa toimijan taloudellista toimintaa ja julkisten velvoitteiden hoitamista koskevien tietojen nojalla. Hallituksen esityksen mukaan työ- ja elinkeinotoimisto voisi hankkia nämä tiedot esimerkiksi Harmaan talouden selvitysyksikön tuottamien velvoitteidenhoitoselvitysten avulla. SAK kannattaa ehdotusta, jossa Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia muutettaisiin siten, että velvoitteidenhoitoselvitykset olisivat työ- ja elinkeinotoimiston käytettävissä luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arvioimista varten. Tällä hetkellä lainsäädäntö ei mahdollista velvoitteidenhoitoselvitysten laatimista tukemaan luonnontuotekeruualan toimijoiden luotettavuuden arviointia

SAK pitää tärkeänä, että luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten asemaa pyritään parantamaan lainsäädännöllä. Ongelmana on kuitenkin edelleen se, että luonnontuotteiden kerääjien ei ole katsottu olevan työsuhteessa, vaan toimivan eräänlaisina yrittäjinä omalla

liiketoimintavastuullaan, ja siksi heidän oikeudellinen asemansa on lainsäädännön näkökulmasta pitkälti sääntelemätön. SAK on toistuvasti esittänyt huolensa siitä, että ulkomaalaiset luonnontuotteiden kerääjät ovat Suomessa vailla lainsäädännön tuomaa turvaa, josta räikein esimerkki on ollut thaimaalaisten luonnonmarjanpoimijoiden ihmiskauppaoikeudenkäynti.

Hallituksen esityksen perusteluissa käsitellään sääntelyn erilaisia mahdollisuuksia, kuten työsopimussuhteisuus tai erillislaki. Valmistelun lähtökohtana on kuitenkin päädytty erillislakiin eikä työsopimukseen perustuvaan malliin. SAK korostaa, että Suomeen ei tule luoda työntekijöiden kolmatta kategoriaa yrittäjien ja työntekijöiden välimaastoon ja toteaa, että ottaen huomioon luonnontuotteiden keräilijöiden tosiasiallisen aseman ja olosuhteet nämä tulisi katsoa työsuhteiseksi työntekijöiksi, kuten Ruotsissa. Myös ulkomaalaislainsäädännössä on erilaisia lupakategorioita sen mukaan, millaiseen oikeussuhteeseen on tarkoitus tulla maahan. Työsuhteeseen ja yrittäjätyöhön on omat lupansa, eikä kolmatta kategoriaa ole tarkoituksenmukaista luoda.

Esityksestä käy ilmi, että hallituskauden loppuun mennessä on tarkoitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa selvittää työsopimuksen käsitteen laajentaminen myös luonnontuotteiden kerääjien sisällyttämiseksi työsopimuksen käsitteeseen. Edellä mainitut valmistelut kuitenkin johtanevat konkreettisiin esityksiin vasta hallituskauden loppupuolella, ja siksi hallitus on päättänyt esittää erillislain säätämistä pikaisemmalla aikataululla. SAK kehottaa vakavasti pohtimaan vaihtoehtoa, että maahantulo luonnontuotteiden keruuseen edellyttäisi työsopimuksen liittämistä lupahakemukseen, jolloin luonnontuotteiden kerääjällä olisi työlainsäädännön turva.

SAK esittää huolensa työsuojeluviranomaisten tosiasiallisista mahdollisuuksista valvoa luonnontuotteiden keräilijöiden työehtoja, jos heidän ei katsota olevan työsuhteisia. Nämä huolet liittyvät muun ohella kerätyistä marjoista maksettuihin hintoihin ja majoitusolosuhteisiin. Valvontarooli tulee osoittaa selkeästi tietylle taholle ja siihen tulee varata myös riittävät resurssit.

SAK pitää erityisen huolestuttavana sitä, että ilman työsuhteen tuomaa turvaa luonnontuotteiden keräilijöiltä puuttuu oikeus myös suomalaiseen sosiaaliturvaan ja työterveyshuoltoon. Ulkomailta saapuva kielitaidoton luonnonmarjanpoimija ei ole selvillä suomalaisen sosiaalilainsäädännön tuomasta turvasta tai siitä, miten yrittäjäasemassa oleva voisi vakuuttaa itsensä. Työsuhteessa oleville työntekijöilleen työnantajan on järjestettävä lakisääteinen sosiaaliturva ja ennaltaehkäisevän työterveyshuollon palvelut. Pandemia-aikana tämä on tärkeätä myös tartuntariskien vähentämiseksi ja tartuntaketjujen katkaisemiseksi. Samoin sairastumisen

riskit ovat pandemia-aikana lisääntyneet, ja työtapaturmariskit ovat muutoinkin ulkomaalaistaustaisilla työntekijöillä suhteellisesti korkeammat. SAK näkee ongelmallisena, että ehdotettu laki ei tulisi vaikuttamaa luonnontuotteita keräämään tulevien ulkomaalaisten maahantulosäännöksiin. Uusi laki koskisi sekä viisumilla että viisumivapaasti Suomeen kutsuttavien kerääjien oikeusasemaa Suomessa. Hallitusohjelman linjauksen mukaan tulisi varmistaa, että työhön tulo Suomeen tapahtuu työntekoon tarkoitetulla luvalla eikä turistiviisumilla.

SAK kiinnittää huomiota myös siihen, että luonnonmarjanpoimijoiden tosiasiallinen kohtelu olisi erilaista ja riippuisi siitä, onko poimija tullut Euroopan unionin alueelta vai tämän ulkopuolelta.

SAK pitää myönteisenä, että uudessa laissa säädettäisiin kiellosta veloittaa kerääjiä rekrytointiin liittyvistä palveluista sekä perehdyttämisestä. Kohtuuttomien veloitusten kielto koskisi veloitusta majoituksen, ruokailun, ajoneuvojen, keruuvälineiden tai muiden keräämisessä tarvittavien varusteiden järjestämisestä ja ylläpitämisestä sekä muusta suoranaisesti poiminnan järjestämiseen liittyvästä palvelusta, jonka luonnontuotekeruualan toimija tai toimijan lukuun toimiva taho veloittaa (6 §:n 1 momentin 3–5 kohdat).

SAK pitää tärkeänä, että esityksessä on avattu kohtuuttoman veloituksen käsitettä ja todettu, että perittyjen kulujen tulisi vastata korkeintaan todellisia toimijalle syntyneitä kuluja. Lisäksi SAK ehdottaa, että perehdyttäminen toteutettaisiin työntekijöiden omalla äidinkielellään. Myös työnteon keskeisiä ehtoja koskevat materiaalit on syytä kääntää työntekijän äidinkielelle ja luovuttaa työntekijöille heti työnteon alkaessa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätietoja Eve Kyntäjä, maahanmuuttopolitiikan asiantuntija, eve.kyntaja@sak.fi, puhelin 0400 513 162